

BARNEOMBODET

Nasjonalt råd for lærerutdanning - NRLU

Dykkar ref:

Vår ref:
17/00878-2

Saksbehandlar:
Silje Steinardotter Hasle

Dato:
14. september 2017

Høyringsfråsegn - Nasjonale retningslinjer for praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag

Innleiing

Barneombudet takkar for moglegheita til å gje ei høyringsfråsegn om nasjonale retningslinjer for praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag. Vi meiner at innhaldet i lærerutdanningane er viktig for at barn og unge skal få likeverdige opplæringstilbod. Det er difor viktig at retningslinjene er tydeleg knytt til barnekonvensjonen og opplæringslova med forskrifter. Under gir vi våre innspel til retningslinjene.

Kort samandrag av innspela frå Barneombudet

Barneombudet er positiv til at det blir utarbeida nasjonale retningslinjer, og meiner desse kan bidra til at dei ulike utdanningsstadene gir opplæring i samsvar med felles nasjonale føringar. Samtidig etterlyser vi at retningslinjene i større grad er forankra i regelverket. Lærerutdanningane er viktige for å utdanne gode lærarar som sørgjer for at rettane til elevane blir oppfylt. Skolen er ei verksemd som er sterkt regelstyrt, og då må også lærarane ha kompetanse om reglane som gjeld, og kjenne til konsekvensane for praksisen til den einskilde og skolen.

Vi tilrår at det blir gjort følgjande endringar i retningslinjene:

- Menneskerettane, og særleg barnekonvensjonen og konvensjonen for rettane til menneske med nedsett funksjonsevne, bør omtalast som eit gjennomgåande tema.
- Regelverkskompetanse bør bli løfta fram meir heilskapleg.
- Forventningar om at studenten skal ha kompetanse til å følgje opp barn og unge i vanskelege situasjonar må løftast tydelegare frem. Tilpassa opplæring og forholdet til spesialundervisning bør omtalast særskilt.
- Elevanes skolemiljø bør omtalast nærmare og bli tydeleg forankra i opplæringslova

Vårt mandat

Barneombudet skal i følgje lov og instruks arbeide for at behova, rettane og interessa til barn blir teke tilbørleg omsyn til på alle samfunnsområde. Ombudet skal særleg følgje med på at lovgiving til vern om interessene til barn blir følgde, og at norsk rett samsvarar med dei pliktene Noreg har etter barnekonvensjonen. Ombudet skal av eige tiltak, eller som

høyringsinstans, ivareta barn sine interesser i samband med planlegging og utgreiing på alle felt, foreslå tiltak som kan styrke rettstryggleiken til barn, med meir. Mandatet til ombodet er avgrensa til å gjelde barn under 18 år.

Tema som bør få ein meir utfyllande omtale

Barneombodet er positive til at det blir utarbeida nasjonale retningslinjer. Å gi kvalitetsstandardar for god lærarutdanning som forpliktar utdanningsinstitusjonane, kan bidra til større likskap. Dette kan òg gjere det tydelegare kva det blir forventa at studentane skal lære og krav til dei som skal undervise.

Barneombodet er opptatt av at lærarar skal ha høg fagleg kompetanse. Ein del av denne kompetansen er kjennskap til regelverket som styrer skolen, og konsekvensane for praksisen til skolen. Vi foreslår ein del tillegg i dei nasjonale retningslinjene for å styrke dette, og for å styrke kompetanse om korleis skolen kan fange opp elevar som har behov for meir støtte og hjelp for å få et tilfredsstillande læringsutbytte.

Menneskerettane må gjennomsyre opplæringa

Slik Barneombodet ser det, er menneskerettane eit gjennomgripande tema. Menneskerettane, og barnekonvensjonen særskild, er ein viktig del samfunnet vårt. Dei har betydning for alle elevar og heile verksemda til skolen.

Vi har merka oss at barnekonvensjonen ikkje er nemnd i forslaget til nasjonale retningslinjer. Vi håpar at dette er ein inkurie som vil bli retta på ved at retningslinjene omtalar barnekonvensjonen. Konvensjonen gjeld som norsk lov og har stor betydning for alle som jobbar med barn og unge. Om det ikkje er samsvar mellom opplæringslova og barnekonvensjonen, er det barnekonvensjonen som har forrang.

Barnekonvensjonen gjeld for alle norske skolar. Skolen skal både sikre at rettene til barn blir oppfylde, og at barn lærer om konvensjonen. Dette gjeld også i yrkesfag og gjennom praksis i til dømes elevanes medverknad i opplæringa. Barnekonvensjonen er viktig fordi den anerkjenner at barn har rettar, og krev at vi har eit barneperspektiv. Skolane har som offentlege verksemder eit ansvar for å sikre at rettane og pliktane blir oppfylte. Barnekonvensjonen har òg innverknad på praksisen til læraren, til dømes ved at omsynet til eleven skal vere eit grunnleggjande omsyn i alle avgjerder som vedkjem barn (artikkel 3), og at barn skal høyrast om saker som vedkjem dei (artikkel 12). Retten til å bli høyrd gjeld både for einskilde barn i konkrete saker, og på gruppenivå. Elevane skal ha moglegheit til å medverke.

Mange elevar har nedsett funksjonsevne. Nokre er av rein fysisk karakter, mens andre er direkte knyta til læring. Dei fleste vil ha behov for ulike gradar av tilpassing for å sikra at dei blir inkludert fagleg og sosialt. FNs konvensjon for rettane til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD) skal sikre at funksjonshemma får innfridd sine menneskerettar på lik linje med andre. Konvensjonen gjeld som norsk rett og har fleire føresegner som er viktig for skolen å kjenne til, slik som retten til likskap og ikkje-diskriminering, tilgjengelegheit og rett til utdanning. Artikkel 24 skal sikre retten til utdanning utan diskriminering og på basis av like vilkår. Elevar med nedsett funksjonsevne har rett på effektive støttetiltak i eit miljø som gir størst mogleg fagleg og sosial utvikling. Dei har rett på rimeleg tilpassing og nødvendig støtte innanfor det allmenne utdanningssystemet, og dei skal få moglegheit til å lære praktiske og sosiale ferdigheter slik at dei lettare kan delta fullt ut i undervisninga.

I fagrapporten frå Barneombodet, «Uten mål og mening?», er eit av funna våre at skulane ikkje har god nok kompetanse om barnekonvensjonen og CRPD til å kunne oppfylle rettane til elevane. Ei av våre tilrådingar er derfor at kunnskap om barnekonvensjonen og CRPD må inn i lærarutdanningane.

Kor viktige menneskerettane er blei understreka av Kunnskapsdepartementet i den nye overordna delen av læreplanverket for grunnopplæringa, som blei fastsett 1. september 2017. Her uttalar departementet blant anna at *«Barnekonvensjonen er en del av menneskerettighetene og gir barn og unge et særlig vern. Opplæringen må være i samsvar med menneskerettighetene, samtidig som elevene skal tilegne seg kunnskap om menneskerettighetene.»* Vidare er det også fastsett at *«Elevens beste skal alltid være et grunnleggende hensyn»*. Når menneskerettane er så tydeleg omtala i den overordna delen, må dette også få konsekvensar for alle lærarutdanningane.

Vi foreslår at menneskerettane, barnekonvensjonen og CRPD bør omtalast som eit gjennomgåande tema i retningslinjene. Studentane må sjølv kjenne konvensjonane og ha kompetanse om innhaldet slik at deira praksis sikrar at rettane til barn blir oppfylte. Dei må også kunne undervise elevane om det.

Styrka omtale av regelverket

Alle elevar har ein lovfesta rett til eit likeverdig opplæringstilbod i et trygt og godt skolemiljø. Opplæringslova med forskrifter regulerer rettane og pliktene til elevane, og pliktene til skoleeigaren, skolen og den einskilde tilsette. Det er mellom anna fastsett detaljerte krav til innhaldet i opplæringa, organiseringa, spesialundervisninga, vurderinga og skolemiljøet til eleven. Barneombodet meiner at ein profesjonell lærar må ha god kjennskap til reglane som gjeld for skolen, og ha kompetanse til å bruke reglane. Om lærarane ikkje har god nok kompetanse om regelverket, kan dette svekke rettstryggleiken til elevane. Det er alvorleg.

Utfordringar knytt til at rettstryggleiken til elevane er svekka fordi regelverkskompetansen i skolen er lav og lovforståinga mangelfull, er løfta fram av fleira. Dette er eit funn både i vår rapport «Utan mål og mening» og i NOU 2015:2 «Å høre til» i kapittel 15. Møller og Jakhelln peikar i oppsummeringa av forskingsprosjektet «Legal Standards and Professional Judgement in Educational Judgement» (LEXEL) mellom anna på at *«Istedenfor å argumentere for færre regulerende lover for skolen, bør vi kanskje heller argumentere for at skolen trenger å styrke sin rettslige kompetanse»*.

I forslaget til retningslinjer er kunnskap om lovverk nemnd, men i liten grad konkretisert og satt i samanheng med det studentane skal lære. Kompetanse om regelverket er nødvendig for å kunne være lærar i dag, og regelverket bør difor bli løfta fram meir heilskapleg.

Barn og unge i vanskelege situasjonar – tilpassa opplæring og spesialundervisning

I vår fagrapport «Uten mål og mening?» er vi bekymra for om elevar med rett til spesialundervisning får eit forsvarleg og likeverdig opplæringstilbod. Her trekkjer vi fram at mange elevar som mottar spesialundervisning opplever manglande forventningar, dårleg kvalitet på undervisninga og lærarar utan nødvendig kompetanse. Dette går ut over deira moglegheiter for vidare utdanningsval, framtidig arbeid og psykiske helse.

Vi er opptekne av at lærarstudentane får tilstrekkeleg kompetanse til å fange og følgje opp elevar med særskilte opplæringsbehov, og gje dei eit forsvarleg opplæringstilbod. Vi ber dykk sjå nærmare på om det er tydeleg nok formulert i retningslinjene kva som blir forventa av ein lærar for å fange opp at ein elev har behov for anna tilrettelegging enn den ordinære opplæringa i faget.

Vi ber dykk også vurdere om det kan være aktuelt med ein kort omtale av forholdet mellom tilpassa opplæring og spesialundervisning. I nokre tilfelle vil det ikkje være mogleg å gje eleven eit tilfredsstillande utbytte gjennom å tilpasse den ordinære opplæringa. Læraren må då ha kompetanse til å vurdere om eleven har behov for spesialundervisning, eller om det er mogleg å gjere endringar i den opplæringa, slik at eleven på denne måten likevel kan få eit tilfredsstillande utbytte av den ordinære opplæringa. Læraren må i tillegg til god

fagkompetanse ha kunnskap om reglar som seier noko om handlingsrommet innanfor den ordinære opplæringa, og reglane om spesialundervisning etter opplæringslova kapittel 5. Dette bør vere tydeleg.

Skolemiljøet til elevane

Barneombodet er glade for at «læringsmiljøet» blir løfta frem som eit viktig tema. Sidan disse temaa er tydeleg forankra i regelverket bør dei omtalast på ein måte som ligg nærare omtalen i opplæringslova. Skolemiljø er omgrepet som blir nytta i opplæringslova, og som pliktane til skolen er knytt til. Vi foreslår difor å endre omgrepet til «Skolemiljøet til elevane». Det bør òg gå fram at studentane skal kjenne til rettane og pliktene i opplæringslova kapittel 9A. Alle tilsette har eit individuelt ansvar for å følgje med, stoppe mobbing og andre krenkingar, og varsle rektor om dei har mistanke eller kjennskap om at ein elev ikkje har det trygt og godt på skolen. Lærarutdanninga er ein viktig arena for å gi studenten oppdatert kunnskap om krav i regelverket, og kompetanse til å forebygge og handsame saker. Dette må gå fram av omtalane.

Venleg helsing

Anne Lindboe
barneombod

Silje Steinardotter Hasle
seniorrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.